

Oponentský posudek diplomové práce Bc. Ireny Bublíkové: Vliv Feuersteinova instrumentálního obohacování na osoby po traumatickém poškození mozku

Diplomantka si pro svou diplomovou práci vybrala velmi zajímavé téma a sledovala, zda má účast osob po traumatickém poškození mozku v programu Feuersteinova instrumentálního obohacování vliv na jejich kognitivní schopnosti. V teoretické části čtenáře seznamuje s problematikou poranění mozku – vymezuje, co to je, jak je míra poranění klasifikována, jaké jsou následky poranění a možnosti rehabilitace. Vysvětluje, co to je Feuersteinovo instrumentální obohacování (dále jen FIE), a to v kontextu teoretického rámce, na němž je FIE vystavěno. Praktickou část zahajuje předložením výzkumů zaměřených na podobné výzkumné téma. Následně představuje metodologii a design výzkumu, prezentuje získaná data a formuluje výzkumný závěr. Diplomantka jako výzkumný design zvolila případovou studii, zabývala se třemi klienty po traumatickém poškození mozku. Na začátku výzkumu získala zejména biografická data, informantům zadala také Klecanskou neuropsychologickou baterii. V intervenční fázi klienti docházeli na hodiny FIE, po půl roce společné práce diplomantka zjišťovala, jak klienti subjektivně vnímají přínos programu FIE, zadala znovu Klecanskou neuropsychologickou baterii (dále jen KONB). Rozdíl ve výsledcích KONB byl jedním ze základních kritérií pro zhodnocení účinnosti programu FIE u těchto klientů. I přesto, že v dosažených výsledcích KONB není patrné zlepšení kognitivních schopností a že klienti nevnímají subjektivní přínos hodin FIE, diplomantka komentuje, že z jejího pohledu je metoda FIE v rehabilitaci osob po traumatickém poškození mozku užitečným nástrojem. Svůj postoj dokládá výsledky jiných výzkumů a zároveň v diskuzi komentuje důvody popsaného výsledku.

Silné stránky

Jako silné stránky této diplomové práce vnímám zejména osobní angažovanost diplomantky v tématu. Je zřejmé, že programu FIE se věnuje dlouhodobě, byl předmětem jejího zájmu i při zpracování bakalářské práce. V diplomové práci zkombinovala dva vlastní zájmy a připravila design zajímavé výzkumné studie. Získala bohatá data – formou rozhovorů s informanty – klienty a jejich matkami, analýzou dostupných dat ve škole, opakovaným zadáním KONB. Mnoho hodin strávila také při práci s klienty – informanty na hodinách FIE, které byly jednak prostředkem k rozvoji klientů, jednak zdrojem výzkumných dat. Výzkum podložila prací s aktuální literaturou českou i zahraniční. Oceňuji autorčino zamýšlení o limitech výzkumu a její otevřenost v tomto směru (s. 83 – 85).

Potenciál k růstu

Přes popsané spatřuji v předložené diplomové práci mnoho diskutabilních momentů:

Diplomantka na některých místech nepřesně vysvětluje Feuersteinovu teorii – např. na s. 34 hovoří o zprostředkování přenosu a uvádí, že v češtině se pro ně používá označení „přemostění“. Přemostění je však nástrojem pro zprostředkování přenosu, nejde o synonyma. Na s. 39 diplomantka uvádí, že „FIE je aplikovaným systémem Feuersteinovy teorie, odvozeným z teorie strukturně

kognitivní modifikovatelnosti.“ FIE je však založeno také na teorii zkušenosti zprostředkovaného učení.

Zásadní nedostatky spatřuji v metodologii předložené práce. Diplomantka sice na s. 48 popisuje proces vyhledání informantů, čtenáři však nevysvětluje, proč oslovila právě tyto klienty Jedličkova ústavu – byť do jisté míry lze tyto informace najít v kapitole 5.5. Sesbírala bohatá data, která čtenáři předkládá k seznámení. Chybí však informace o tom, jakým způsobem je analyzovala a následně jak dospěla k jejich interpretaci – bez komentáře čtenáři předkládá např. souhrn z rozhovorů. S tím souvisí následující - v kazuistikách klientů diplomantka předkládá informace, jejichž původ není znám. Jak diplomantka např. ví, jaké změny nastaly v psychickém fungování klientů – informantů? Vzhledem k prezentovaným datům se zdá, že data mohla být čerpána ze zpráv o realizovaných psychologických vyšetřeních. Zdroj však v diplomové práci není uveden (ani na začátku kapitoly). Uvažuji o tom, jak mohla diplomantka zároveň realizovat s klienty intervenci (hodiny FIE), realizovat pozorování hodin a následně sebraná data analyzovat s dostatečným nadhledem. (Domnívám se, že šlo o velmi obtížnou souhru rolí a že např. při popisu Romanova chování v průběhu hodin FIE na s. 79 jsou obtíže s odstupem diplomantky od situace zřejmé.)

V diskuzi (s. 82) diplomantka uvádí: *„Přestože výsledky vyšetření vliv programu FIE neprokázaly a průběh výzkumu nebyl zcela uspokojivý, vidím v aplikaci FIE na jedince s TBI potenciál. Při hodinách jsem pozorovala, že respondenti mají z programu užitek. V případě, že by v intervenci pokračovali, vidím u respondentů potenciál ke zlepšení.“* Výrazně zde postrádám konkrétní popis toho, v čem autorka spatřuje přínos programu pro klienty a k jakému zlepšení by do budoucna mohlo dojít. Diplomantka popisuje, v jakých chvílích používala jednotlivé parametry Zkušenosti zprostředkovaného učení. Jen málo však popisuje posun samotných klientů – informantů. Podobně konstatuje na s. 85: *„Nelze tedy potvrdit, ani vyvrátit vliv programu FIE na kognitivní funkce u jedinců s TBI. Podle mého názoru, který se zakládá na práci s těmito jedinci, si troufám tvrdit, že program FIE pro zmírnění následků poškození mozku vhodný je.“* Opět chybí zdůvodnění tohoto tvrzení.

Navrhla bych diplomantce také jiné označení klientů – informantů. To, že jim zároveň přiřazuje číslo a jméno, pro mne bylo jako pro čtenářku matoucí – o to víc, že přiřazená čísla se často neshodovala. Např. o Petrovi diplomantka na s. 55 píše jako o klientovi č. 2, ale na s. 60 jako o klientovi č. 1. Když pak na s. 60 předkládá např. tabulku č. 2 – přehled výsledků KONB pro jednotlivé respondenty, není zřejmé, který klient je který.

Otázky k obhajobě:

1. V jakých dalších parametrech (kromě rozdílu v dosažených výsledcích v KONB před a po intervenci) je možné dle diplomantky sledovat přínos programu FIE pro osoby po traumatickém poškození mozku? Jak by toto bylo možné zahrnout do výzkumné otázky (výzkumného tématu)? Jak by o tom šlo hovořit s klienty – informanty a jejich matkami?
2. Jak diplomantka analyzovala získaná data z rozhovorů, z dostupných písemných dokumentů o respondentech? Jak diplomantka prováděla pozorování na hodinách FIE? Jak prováděla analýzu dat získaných pozorováním?
3. Jak diplomantka ošetřila souběh rolí, ve kterých se ocitla (autorka výzkumu, realizátorka FIE intervencí, pozorovatelka hodin a jejich analyzátkorka)? Jaká opatření volila pro to, aby data

dokázala sebrat a následně analyzovat, aniž by proces sběru a analýzy byl ovlivněn jejím osobním zaangażováním na práci s klienty – informanty?

4. Jaký byl cíl zařazení kapitoly 4.5.1. „Dynamické vyšetření učebního potenciálu“, vzhledem k stručnosti kapitoly a vzhledem k tomu, že dále v textu se autorka k LPAD vztahuje pouze okrajově?
5. V jakém významu diplomantka používá pojem „zdravotní znevýhodnění“ (použito na s. 48 v poznámce pod čarou)? (Tento pojem byl vymezen ve školském zákoně č. 561/2004 Sb., § 16, odst. 3. V novele školského zákona se již pracuje pouze s pojmem „speciální vzdělávací potřeby“.)

Návrh hodnocení

I přes popsané slabiny předložené diplomové práce diplomantka prokázala, že dokáže provést literární rešerši a pracovat s relevantními zdroji dat; navrhnout a realizovat výzkumný projekt; nahlížet na získaná data optikou výzkumných otázek. Práci proto doporučuji k obhajobě.

V Praze dne 14. 1. 2018
PhDr. Barbora Lucká, Ph.D.